

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

»Doći će vrijeme, kada će i neke velike vlasti morati nadoknaditi, makar i s velikim poteškoćama, ono što je Čehoslovačka oduvijek izvršila obzirom na narodne manjine.«
»Prager Presse«

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ČSR, Njemačka i manjine

JUGOSLOVANSKI LISTI V ITALIJI

U posljednje vrijeme njemačka štampa danomice napada Čehoslovačku. U tome joj dostojno sekundira i talijanska štampa, a pomažu i Mađžari. Najnoviji predmet napada je njemačka štampa je nakon tobožnjih »boljševičkih aerodroma« i slučaja Weigel — uskrata praške vlade da dopusti da 6000 djece sudetskih Nijemaca podje na ljetovanje u Njemačku. Njemački listovi su tu zabranu prikazali kao dokaz češkog barbarstva i nečovječan postupak, jer se ne dopušta, da se gladna djeca u Njemačkoj nahrane. Čehoslovačka štampa je odgovorila da bi Čehoslovačka morala tražiti garancije od Njemačke da djeca neće tamo gladovati, jer se u Njemačkoj »maslac pretvara u topove«, kao što Nijemci ponosno izjavljuju. A to s djecom dogodilo se jedino radi toga što organizatori nisu ispunili ni najobičnije zahtjeve. On nisu, na pr. javili vlastima koliko djece ide u Njemačku, tko ih vodi, tko vrši nadzor, kamo idu, gdje će stanovati i koliko vremena će ostati u Njemačkoj preko praznika. Treba imati na umu da su ta djeca čehoslovački državljani i školski obveznici — učenici državnih manjinskih njemačkih škola. A baš u isto vrijeme kada Nijemci vode kampanju protiv Čehoslovačke, objelodanjena je naredba u Njemačkoj po kojoj se zabranjuje njemačkoj omladini — pa i onoj koja nije član organizacije Hitlerove omladine — da putuje u inozemstvo bez posebne dozvole.

Ovdje ne spominjemo pitanje postupak sa Lužičkim Srbima, o čemu smo već više puta na ovom mjestu izvijestili. Ta kampanja je jako odjeknula u cijeloj Evropi. U Francuskoj, su i desničarski listovi uzeli u obranu Čehoslovačku, pa tako dnevnik »Echo de Paris« i »Epoque« naglasuju da bi ti napadaji na Čehoslovačku mogli imati dalekosežne posljedice. Nijemci, pišu ti listovi, napadaju Čehoslovačku i štete Jugoslaviji i Rumunjsku da bi na taj način razbili Malu Antantu i dobili slobodne ruke u Srednjoj Evropi, koju bi htjeli vezati uz Njemačku.

U Engleskoj je sam Wickham Steed, najveći autoritet za Srednju Evropu, ustao javno na obranu Čehoslovačke. On je održao javno predavanje u Cambridgeu prigodom pretresanja problema Čehoslovačke.

Wickham Steed je izrazio očiti nemir zbog planova njemačkih nacista protiv Čehoslovačke i izjavio je divljenje čehoslovačkim državljanima, koji se trude da u zemlji izgrade demokratske institucije. Steedovo predavanje je izazvalo ogroman interes, Čehoslovačku je ocrtao kao avantgardu demokracije u Evropi, osnovanu ne slučajno nego kao historijsku posljedicu revolucije Jana Husa, koja je bila daleko čistija nego revolucija Martina Luthera. U Engleskoj treba da znaju, kakve snage u Evropi stoje na onim principima na kojima su zasnovani engleska sloboda i ustav britanske imperije. Ako počmemo izdati osnovne principe, bilo iz prave ili tobožnje opreznosti ili sebičnih interesa dospjet ćemo na nagnutu i vrlo klizavu površinu. To je izazvalo pitanje, što Čehoslovačka znači za Englesku. Mogu li Englezi ostati pasivni kad bi se u toj zemlji ugasila buktinja slobode? Steed vjeruje da Englezi ne mogu ostati na strani i njegov zaključak se osniva ne samo na idealnim razlozima nego i na vlastitom narodnom interesu. Kad bi Čehoslovačka bila napadnuta, njezin narod bi umirao u borbi i skupo bi prodavao svoj život.

Neka iz Londona odjekne muzevnarijenti, da ne možemo ostati indiferentni, ako se bude koraćalo u izvjesnom pravcu. Naše oružanje je toliko napredovalo da će našoj izjavi dodati potreban značaj.

Sve to je imalo utjecaja na Njemačku, pa je poslije posljednjeg slučaja »gladnom njemačkom djetecom« došlo tamo do političke diskusije, u koliko je ona moguća u današnjoj Njemačkoj.

Poluslužbena čehoslovačka »Prager Presse« upozorava s tim u vezi na članke, koji su posljednje vrijeme izašli u »Frankfurter Zeitung«. Odgovorni čehoslovački krugovi pridavaju ovoj međunarodnoj diskusiji stanovitu političku važnost, a smatraju je bezuvjetno povoljnom po Čehoslovačku, koliko obzirom na vanjsku, toliko obzirom i na unutarnju politiku. Kampanja protiv Čehoslovačke omogućila je Evropi i čitavom svijetu, da se ozbiljnije pozabavi s problemom Čehoslovačke. Pa

Dr. EDUARD BENEŠ

i nutarnjopolitički ova je kampanja Čehoslovačkoj koristila. Potakla je odgovorne faktore i čitavu javnost, da se mirno i objektivno, pa i intenzivnije nego li prije, pozabavi s nekim unutarnjim pitanjima, a napose s problemom manjina.

Nestvarna i nepristojna kritika škodi manjinama, a napose njemačkoj manjini u Čehoslovačkoj, kaže dalje »Prager Presse«. Takova kritika ne će prisiliti čehoslovačku vladu ni na šta. A najviše škodi manjinama nedozvoljeno uplitanje inozemstva u čehoslovačke unutarnje stvari, tajne veze s inozemstvom, pritisk, koji se vrši na Čehoslovačku, te neprestane grožnje.

Doći će vrijeme, kada će i neke velike vlasti morati nadoknaditi, makar i s velikim poteškoćama ono što je Čehoslovačka oduvijek izvršila obzirom na narodne manjine, ili će izvršiti u najskorije vrijeme. Kampanje, koje se u pitanjima manjina poduzimaju protiv Čehoslovačke, doskora će se okrenuti prema onima koji su ih potakli. Jer ima zemalja, veli »Prager Presse«, u kojima se mnogo raspravlja o narodnim manjinama u inozemstvu, dok se narodne manjine u vlastitoj zemlji zaista tlače.

A Čehoslovačka postupa sa narodnim manjinama kao ni jedna država u Evropi. To se vidi iz sljedećih par podataka:

Od 416.815 njemačke djece u Čehoslovačkoj pohađa njemačke osnovne i građanske škole 423.203 djeteta; od 124.529 mađarske djece 97.933 pohađuju čisto mađarske škole; 96.545 rutenske djece od ukupnog broja 114.933 pohađaju rutenske škole, a od 14.794 poljska djeteta 12.300 pohađa poljske osnovne škole itd., što znači da sva manjinska djeca pohađaju svoje škole, jer djeca koja ne pohađaju svoje škole stanuju razbacana u minimalnom broju među ostalim narodnostima. U tim školama podučavaju manjinski učitelji školovani u manjinskim i srednjim i učiteljskim

školama, jer sve manjine imaju i svoje srednje škole, a Nijemci imaju čak i njemačko sveučilište, dvije politehnike, jednu umjetničku akademiju i jedan konzervatorij. Nijemci imaju u čehoslovačkom parlamentu 70 poslanika, Mađžari 11, Ruteni 9, Poljaci 2 i Židovi 2, a u senatu je 36 Nijemaca, 7 Mađžara i 9 Rutena. O društvima, novinama, revijama itd. ne treba ni govoriti, jer u Čehoslovačkoj su svi građani jednaki i tkodog hoće može da izdaje knjige i listove na kojem god jeziku želi i da se udružuje kako god želi.

Ravnopravnost čehoslovačkih građana proizlazi iz ustava i demokratskih principa na kojima počiva država. Po tim principima su svi ljudi jednaki bez obzira na rasu, jezik ili religiju, i prema tome imaju u državi svi jednaka prava i jednake dužnosti.

Nadajte još jednu državu u Evropi u kojoj imaju narodne manjine toliko prava i nadajte državu u kojoj baš Nijemci imaju tolika politička i građanska prava. A ne izuzmite ni Njemačku ni Austriju, te dvije njemačke države, pa ćete vidjeti da još postoji jedino Čehoslovačka, u kojoj imaju ljudi njemačke narodnosti sva politička i građanska prava, mnogo veća nego ostali Nijemci u Hitlerovoj Njemačkoj i Schuschniggovoj Austriji.

U prošlom broju smo citirali pisanje mađarskog novinara Neleru u jednom budimpeštanskom listu o Mađžarima u Čehoslovačkoj. I tu se, između redaka, priznaje da su Mađžari u Čehoslovačkoj slobodniji nego Mađžari u Mađarskoj. A za mađarske agrarce i socijaliste u Čehoslovačkoj tvrdi taj mađarski novinar da su otvoreni neprijatelji Budimpešte.

I mi, kao emigranti i kao dio naše narodne manjine u Italiji, imamo mnogo razloga da poštujemo Čehoslovačku. Jer u toj bratskoj slavenskoj državi postoji najveće razumjevanje za nas. Sjetimo se samo one desetine svećenika Čeha koji su prije rata dolazili kao dobrotvorci u Istri da nas pomognu u našoj narodnoj borbi. Sjetimo se onog potpomaganja naše Družbe prije rata, a i sada čitamo vrlo često u čehoslovačkoj štampi članke o nama. Ima časopisa, kao na pr. Slovansky Prehled, koji redovno imaju rubriku »Slaveni u Italiji«, a živo nam je u pameti i ona izložba u Pragu pred četrdeset godina na kojoj je jedan odjeljak bio posvećen samo Julijskoj Krajini. Imamo dokaza da ličnosti na vrhovima Čehoslovačke Republike znadu vrlo dobro za nas i da se interesiraju za naš položaj.

Ali kada ništa od toga ne bi bilo već samo fakat da je ta slavenska država najjači bedem demokracije i slobode u Srednjoj Evropi i da u njezinim granicama sve narodne manjine uživaju punu slobodu, samo to bi bilo dovoljno da gledamo s poštovanjem u braću sa sjevera i da u bratskoj Republici gledamo začetak bolje budućnosti za sve nas. Za nas u izagnanstu i za našu braću u Italiji. I da se borimo za čim bržu pobedu onih načela na kojima je sazdana Čehoslovačka Republika. (t. p.)

KONGRES ZA NIJEMSTVO U INOSTRANSTVU

i proslava 20-god. Instituta za nijemstvo u Stuttgartu

U Stuttgartu je pred 20 godina osnovan institut za Nijemce u inozemstvu. Institut se nalazi u jednoj reprezentativnoj zgradi, a ima oko 200 činovnika.

Organizacija je odlična. U tom institutu se vodi računa o svim njemačkim iseljenicima u svijetu i o svim njemačkim narodnim manjinama. Sve je katalogizirano, opisano, slikano, izraženo u grafikama, bojama itd. Svakog dana, naročito preko praznika, prodje kroz taj institut nekoliko stotina njemačkih izletnika, naročito djaka. Interesantno je da se u tom institutu vodi i Opatija kao njemačka kolonija, a imaju ubilježeni i Pazin kao mjesto gdje su Nijemci naseljeni. Ove godine 14. o. mj. proslavili su 20 obljetnicu osnivanja tog instituta, a ta proslava je spojena sa kongresom nijemstva u inozemstvu. Na kongresu su bile zastupane sve njemačke narodne manjine u tudjini. Na kongresu je bio, između ostalih, i ministar dr. Frick, načelnik Stuttgarta dr. Strölin, vodja hitlerovaca u Gdanjsku dr. Foster i mnogi drugi istaknuti politički ljudi.

Sva njemačka štampa piše opširno o toj proslavi i o njemačkim narodnim manjinama u drugim državama. Ujedno ističe glavne misli iznesene na kongresu, a te su: njemačka ekspanzija na jugoistok i istok.

Zanimljivo je da voditelji Instituta za nijemstvo u inozemstvu tvrde da se institut uzdržava od dobrovoljnih priloga (200 činovnika, dvije zgrade — muzej i institut) i da njemačka vlada ne doprinosi ništa za to.

Taj institut, kako se vidi i po ovoj par podataka, ima potencirano šovinistički karakter. Nijemci se ne obaziru na većinu ili starosjedilaštvo, već sve one krajeve u kojima ima makar i najmanji broj Nijemaca, računaju za njemačke. To se naročito vidi u našim krajevima. I začinjuju njihove etnografske karte koje iz Koruške preko Gorice na Trst naznačuju njemačke otoke kao stupove buduće mosta na — Jadran,

Trst, avgusta 1937. Kakor smo poročali v našem listu, je fašistična vlada dovolila, da se smejo prodajati v Italiji nekateri jugoslovanski listi, tako n. pr. »Slovenec«, »Novosti« in »Politika«. V zadnjih dveh mesecih je tudi ljubljansko »Jutro« zopet dovoljeno, in sicer ta v zameno za tržaški »Piccolo«, ki sme zopet v Jugoslavijo. Toda s tem, da so omenjeni listi dovoljeni, nikakor ni še rečeno, da jih slovanski čitatelji v Julijski Krajini svobodno lahko čitajo. V tem pogledu očitno veljajo za različne kraje različni predpisi in zakoni. Dočim namreč v Trstu celo v kavarnah, kjer je bilo pred vojno zabranjena slovenska beseda, sedaj se lahko dobiva jugoslovanske liste, delajo širjenju teh listov na deželi, zlasti pa v Istri, kar največje težkoče. Veliki predeli Istre so za te liste docela zaprti. Toda tudi tam, kamor lahko pride tak list, so čitatelji izpostavljeni veliki nevarnosti. Tako je te dni v nekem kraju v slovenskem delu Istre, ki ga iz umljivih razlogov ne moremo imenovati, fašistični tajnik pozval k sebi nekega našega človeka, ki kupuje slovenski list in ga na željo posoja tudi sosedom, in ga posvaril, naj ne dela jugoslovanske propagande z jugoslovanskimi listi. Ko mu je naš človek pojasnil, da so ti listi vendar dovoljeni in da živimo sedaj v prijateljstvu s sosednjo državo, mu je faš. tajnik rekel, naj pazi, kaj dela, kajti sicer utegnejo ga poslati na otoke v konfinacijo.

NIJEMCI U SLAVONIJI SE NE TUŽE

Beogradska »Samouprava« donosi:

»Mi smo ovih dana imali prilike da citiramo povoljno mišljenje jedne ugledne mađarske revije iz Budimpešte o držanju naše vlade prema mađarskim manjinama. Sada se javljaju i Nijemci. Veliki njemački list »Berliner Tageblatt« donosi u svom broju od 5 kolovoza pod naslovom »Njemačke manjine u Slavoniji« ovo:

U teškoj borbi koju vodi škola Nijemaca u inostranstvu za svoju egzistenciju, značajan je položaj u slavanskim krajevima Jugoslavije. Tamošnja njemačka naselja imaju pravo da u osnovnim školama dobiju nastavu u materinjem jeziku. Ovo pravo im se ne osporava ili ne uskraćuje, kao što se dešava u drugim mjestima. Gotovo sve molbe kojima je u okviru državnih osnovnih škola zatraženo otvaranje njemačkih odjeljenja bile su povoljno riješene. Vlasti nisu pravile pri tom nikakvih teškoća, šta više naročito su izlazile u susret takvim molbama.«

NJEMAČKA PROSLAVA U VOJVODINI

U Vojvodini je održan čitav niz proslava doseljavanja Nijemaca u te krajeve. Naročito je bila značajna proslava u Jarku kod Novog Sada, kojom se prilikom izvršilo otkrivanje spomenika nekadašnjim doseljenicima, prećima današnjih vojvodjanskih Nijemaca, zatim otvaranje muzeja i smotra narodne manjine. Svečanostima pored Nijemaca iz svih krajeva Jugoslavije prisustvovalo je i 130 delegata iz stare domovine Falačke.

Svečanostima je prisustvovao i izaslanik Nj. Vel. Kralja pukovnik g. Petrović.

OBNOVA »KULTURBUNDA« V VOJVODINI

Novosadski »Dan« poroča, da je v kratkem pričakovati obnovo delovanja nemškega »Kulturbunda« v Vojvodini. Za obnovitev sta se toplo zavzela parlamentarna predstavnik vojvodinskih Nemcev senator Grassl in narodni poslanec dr. Kraft, ki sta oba ugledna člana parlamentarnih klubov JRZ. »Kulturbund« v Vojvodini je bil razpuščen i 1935. zaradi preokračenja svojega delokroga. Njegovi člani so namreč pričeli nositi brez dovoljenja oblasti rjave uniforme in značke, podobne značkam nemške narodnosocialistične stranke. Poleg tega so razvili med vojvodinskimi Nemci živahno propagando za razširjanje narodnosocialističnih idej in se organizirali po vzoru rajhovskih jurišnih in zaščitnih odredov.

Vodstvo »Kulturbunda« se je proti razpustu pritožilo na ministrstvo notranjih del, češ da društvo ne more odgovarjati za dela svojih članov, ki jih store izven okvira organizacije.

NAŠA EMIGRACIJA

NA RAZMIŠLJANJE

Vjerujemo, da je dovoljno razmotriti prilike u jednom od naših društava i mi ćemo imati potpunu sliku o radu, djelovanju i uspjesima ostalih naših emigrantskih društava.

Naš cilj je određen i jasan; kao takav stalno istican, pa zato ne želimo još jednom analizirati razloge naše borbe, ali se ipak moramo upitati da li su ti razlozi kao i cilj naše emigracije svima emigrantima potpuno poznati.

Za postignuće naših najsvetijih težnja i prava moramo si postaviti na dnevni red, pa makar u dvanaesom času, jednu od važnih naših zadaća, a to je bezuslovno okupljanje svih emigranata u svoje organizacije, te njihov organizacioni odgoj. To važno pitanje je do sada stavljano kao manje važno u pozadinu, pa je rad naših organizacija bio krnji i nepotpun — bez vidljivih rezultata — tim više što su se najbolje naše snage raspale u manje grupacije, a pojedinci povukli sami u sebe kao da opći naš pokret za njih uopće ne postoji.

Zalosna činjenica, koju smo morali istaknuti imala je upravo porazne rezultate, tako da smo više puta mogli primjetiti, da je negativan stav pojedinca išao čak i za cijepanjem naših snaga — na veselje i korist našeg zajedničkog protivnika.

U našoj borbi ne smije i ne može nas posve ništa dijeliti — niti naša politička mišljenja, a niti vjerska uvjerenja — jer svi mi, bio on Petar ili Pavao, imamo kao emigranti jedan zajednički cilj — našu rodu grudu, za koju se i mi možemo i moramo boriti — gledajući cijelom poštenom svijetom otvoreno u oči, jer naša rodna gruda samo je naša. A tko na nju zaboravlja, taj nije naš.

Da razmišljamo, pa da se upitamo: kako bi i na koji način oćtali one koji bježe iz naše sredine, a u više mahova i protiv te sredine rade? To ćemo prepustiti svim našim emigrantima na razmišljanje.

Posljednji je čas, da okupimo naše snage, da svi zajednički porađimo na organizovanju svakog pojedinog emigranta. Svaki nam je prisutnost u organizaciji najpotrebnija, jer je i svaki dužnost, da u emigraciji što više poradi za našu zajedničku stvar u svim granicama svojih mogućnosti, bilo to moralno ili materijalno.

Naravno, da ćemo u slučaju ako prikupimo sve naše snage, imati najbolji pregled nad onima, koji se nisu nikada za našu emigraciju brinuli i nikada za nju nisu ništa dali, već su joj naprotiv svojim »neutralnim« stavom prouzrokovali razne poteškoće. Na takove elemente bit će udaren žig sramote za sva vremena, jer razdvajati redove u emigraciji znači raditi protiv našeg naroda; oduzimati mu i posljednju snagu u preteškoj borbi za njegov opstanak.

U korist emigracije — u korist našega naroda — treba prezeći i onemogućiti sve one, koji žele, da sa malim i velikim intrigama onemogućuju naš najsvetiji rad.

Dvanaesti je čas! Okupimo se na radu za našu zajedničku stvar u korist našega naroda! — br. —

KAKO TREBA DA GLEDAMO OMLADINU

Oživiljavanje društvenog rada i opća aktivnost Omladinske sekcije društva »Istra« u Zagrebu skrenulo je u posljednje vrijeme punu pozornost na sebe, ne samo među članovima u Zagrebu, već i kod većeg dijela naše emigracije u Jugoslaviji.

Nema sumnje, da je naročito rad omladine popravljen sa strane starijih sa punim odobravanjem. To se može zaključiti i po svima onima, koji tu omladinu pomažu u aktivnom radu. Naravno da omladinu u njezinu nastojanju mogu najviše potpomoći stariji članovi, koji će sa punim povjerenjem upućivati svoju djecu u rad omladine.

Imade na žalost slučajeva među našim starijim članovima, da oni vrlo nerado upućuju svoju djecu u rad omladine i to iz nekih, možda pretjerano moralnih razloga, koji nisu nikako na mjestu, jer smatramo da je odgoj naših ljudi u djetinstvu bio na visini. A kako smo našu djecu i mušku i žensku odgojili samo toliko koliko smo i mi sami odgojeni, svako strahovanje za moral našu omladinu može se skinuti s dnevnog reda.

Roditelji koji brane svojoj djeci saradivanje sa našom omladinom otuđuju svoju djecu od rodne grude, a time koče uspješne akcije naše omladine i starijih da se sav naš podmladak odgoji u onom duhu u kojem smo bili odgajani i mi stariji.

Imade na žalost nekoliko nesavjesnih ljudi, koji izrabljuju loše shvaćanje nekih roditelja o omladinskom odgoju i moralu, pa harangiraju među tim roditeljima u cilju da ometaju rad omladine. Kakove ciljeve imaju ti ljudi može si svatko zamisliti, ali bilo bi vrijedno znati za čiji račun ovakovi elementi rade i tko ih za njihovu radotu plaća.

Dužnost je svakog svijesnog člana našeg društva da ovakovim intrigama učini kraj, jer ljudi koji ometaju rad naše omladine rade ne samo protiv našeg društva i protiv emigracije, nego zabadaju još dublje nož u teške rane našeg naroda u Juljskoj Krajini.

Otac omladinske.

OB PETDESETLETNICI

OBRRTNE ŠOLE V TRSTU

Leta 1877 se je otvorila v Trstu po prizadevanju dunajske vlade namesto dotedanje šole za risanje državna obrtna šola. Vlada je to storila, da bi tako olajšala krizo, ki so jo pričakovali v Trstu po odpravi proste luke. Že ob tej priliki se je neki avstrijski minister izrazil »da se bodo pozneje dodali tej šoli tudi tečaj, oddelki in predavanja v slovenskem jeziku«. Proti temu pa se je uprl tržaški magistrat, kateri je moral dati šoli na razpolago poslopje in učila, ter je dosegel, da se je v dogovoru izrečno poudarilo, da sme biti pouk na šoli samo italijanski. Tržaško fašistično glasilo, ki to sedaj omenja, seveda ne more prehaliti magistrata, ki je ta pogoj izsilil in po piščevem mnenju tudi vedno budno čuval, da se je strogo izpolnil.

Nehote se moramo pri tem spomniti podobnega primera, spričo katerega so fašisti zavzeli docela drugačno stališče. Tudi idrijska mestna občina je namreč svoječasnoprepustila državni realni prekrasno poslopje pod pogojem, da ostane učni jezik slovenski. Ko pa so Italijani okupirali in nato še anektirali Idrijo, so najprej odpravili izvoljeno mestno zastopstvo in imenovani občinski komisarji so seveda rade volje pristali na odstop poslopja šolskemu zavodu z italijanskim učnim jezikom.

Toda z gori navedeno obveznostjo glede učnega jezika na obrtni šoli v Trstu nikakor ni bila zakopana zahteva po slovenski obrtni šoli. Tržaški Slovenci so to svojo zahtevo vedno z nova spravljal na dnevni red. O tem priča

tudi dejstvo, da je moral, že prvi ravnatelj obrtne šole Mesky, ki se je rodil v Pazinu kot sin nemškega inženirja a je postal pristaš italijanske liberalne stranke, v začetku šolskega leta po profesorjih vprašati učence, ali so slovenske narodnosti in ali razumejo italijansko predavanje. Kdor ne bi razumel, naj to ustno ali pismeno javi ravnatelju. Po pisanju faš. glasila se baje ni nihče javil, dasi je bilo po njegovi sodbi tedaj najmanj 10 posto Slovencev med učenci. Pisec tega članka, ki je nekaj let pozneje deloval na tem zavodu, trdi, da je bilo na šoli najmanj 50 posto in da jih veliko res ni moglo slediti predavanjem, kajti marsikateri se je zatekal k njemu in ga vprašal za pojasnila.

Toda tedaj ni vsaj formalno več držal pogoj, ki ga je stavila leta 1877 mestna občina. Kajti v šolskem letu 1917-17 so se otvorili na tržaški obrtni šoli tudi slovenski oddelki. Žal pa sta bila zlasti oba moška oddelka že po svojem ustroju in načrtu mrtvo-rojeno dete. Tedanje avstrijsko ministrstvo za javna dela je namreč ustanovilo na šoli nov oddelak za pomorske strojnike. Šola je bila zamišljena kot dvoletna in je imela eno slovensko in eno italijansko vzporednico. Pogoj za sprejem pa so bili taki, da ob času njene otvoritve sploh ni moglo biti kandidatov, kajti vsi upravičenci so bili tedaj pod orožjem. Toda ne glede na to je bilo tudi iz drugih razlogov zelo problematično, ali bi se našli slovenski kandidati za to šolo.

Šola je bila ustanovljena, imenovali

so se tudi profesorji, do otvoritve pa ni prišlo. To pa ni oviralo graške »Tagespost«, da ni celo v tistih dneh čala duška svojemu slavofobstvu in izlila ves svoj žolč proti novi slovenski pridobitvi na šolskem polju.

Istočasno s tem oddelkom za pomorske strojnike nam je avstrijska vlada milostno poklonila še drug deški oddelak na obrtni šoli, namreč vzporednice na mizarskem oddelku, ki je bil od nekdanj sila slabo obiskan, v vojni dobi pa naravno še manj. Tudi te vzporednice se niso nikdar otvorile.

Večjo srečo, če sploh smemo o sreči govoriti, je imel slovenski oddelak na ženski obrtni šoli za ročna dela. Za ta oddelak se je vršilo namreč vsaj vpisovanje, španska bolezen pa je zavlekla otvoritev in preobrat je pokopal tudi to šolo.

Toda tržaški Slovenci so si že pred vojno z lastnimi silami znali pomagati proti negativnemu stališču tržaške občine in proti pasivnemu stališču dunajske vlade. Leta 1912 se je namreč po iniciativi »Zasebne slovenske trgovske šole« ustanovila »Obča obrtna nadaljevalna šola«, ki je bila namenjena slovenskim trgovskim in obrtnim vajencem in je postala obvezna za vse one, ki niso pohajali italijanske državne obrtne šole. Šola se je v kratkem času močno razvila in je poslovala do prihoda Italijanov. Pozneje se je zopet oživela kot nekakšni tečaj Trgovskega izobraževalnega društva, dokler ni bilo tudi to društvo razpuščeno

P. P.

Legenda o Kobaridu

Značajne uspomene Carla Sforze o držanju Italije prema austrijskim Slavenima — Uzroci poraza kod Kobarida

Slom talijanske vojske kod Kobarida je najznačajniji događaj u ratu između Italije i Austrije. Kobarid je ostao kao mora, neke vrste strašila talijanskom vojniku, ali s druge strane i pokretnica za trezvenije vođenje rata. Glas naroda je označio Cadornu vinovnikom katastrofe kod Kobarida pa je time i završio svoju karijeru. Fašistička Italija je htjela dati drugu interpretaciju ovom porazu. Mističnost kosovske bitke ne može imati paralele sa Kobaridom. Stvarnost Kobarida je mnogo bolje rasvijetljena i dokumentirana pa je podjeljenje maršalskog štapa generalu Cadornu sa strane Mussolinija bila tek umjetna vatra, koja ne ostavlja traga.

O uništenju talijanske fronte kod Kobarida nastala je, poslije rata, čitava literatura stručnih radova. Generalštabni oficiri svih vojska našli su u tome zahvalni materijal za svoja razlaganja. I naš general Daskalović napisao je opširno djelo. U tim se djelima iznašaju geografski strateški i organizatorni uzroci velikog poraza kod Kobarida. Vojni stručnjaci naglašavaju uglavnom samo te greške, koje oni opažaju kao vojnici. Ovih je dana objelodanio i jedan francuski pukovnik generalnog štaba debelu knjigu o bitci kod Kobarida. Ona je dala povoda bivšem talijanskom ministru vanjskih poslova Carlu Sforzi da u listu »La voce degli Italiani« od 13 augusta o. g. koji izlazi u Parizu napiše uvodnik pod naslovom: »Legenda u Kobaridu«. U tom članku on priznaje da je osim strateških i geografskih bilo još i moralnih uzroka za poraz kod Kobarida, a svi ti uzroci da su imali jedno ime: Cadorna. Samo

inteligentnija komanda nego što je bila Cadornova mogla je osam mjeseci iza Kobarida izvesti pobjedu na Plavi, gdje je bila razbijena svaka nada Austrijanaca da unište obnovljene snage Italije.

Nova francuska knjiga o Kobaridu iznaša paralelu psiholoških faktora talijanske i austrijske vojske. Ali i tu je — veli Sforza — stvarnost dublja od vojničkih formula.

»Stvarnost — časna, a istodobno i žalosna za nas Talijane — piše Sforza — je u tome da je austro-ugarska vojska imala slabosti radi njezine formacije raznih narodnosti prema homogenosti njemačke vojske.

Ali ove slabosti su se osjećale na ruskoj, srpskoj i rumunjskoj fronti; nikada na talijanskoj. Na našoj fronti svi su se habzburški vojnici borili sa žestokom energijom. Zašto? Jer je jedan čovjek isto tako pošten, ali isto tako kratkovidan kao Cadorna, Sonnino, vodio našu vanjsku politiku. I Sonnino nije nikada razumio da se Austrija može razrušiti jedino ako dobijemo za saveznike slavenske elemente u monarhiji. On je tretirao i Srbe, i Hrvate, i Čehe kao neprijatelje. Tako se je dogodilo da su se Hrvati takmičili na talijanskom frontu sa Mađarima, koje su inače toliko prezirali.

Sforza iznaša i jednu vrlo interesantnu ličnu uspomenu, koja napominje u vezi sa uzrocima neuspjeha talijanske vojske. On je naime sa istočne fronte molio Sonnina da na talijanskoj fronti formira jugoslavensku legiju. »Austrijski Slaveni — pisao je Sforza Sonnino — bili bi smeteni i dizorijentirani radi prisutnosti svojih sunarodnjaka koji

bi se borili uz nas« — Sonnino to nije htio. I slabić Orlando, koji je ipak shvatio, popustio je pred svojim slijepim drugom. Zahvaljujući Sonnino i Talijani su imali za zaslugu da su se morali boriti od Gorice do Kobarida i do Plave sa neprijateljima, koji su bili svi jednako hrabri — Ali to nije utjeha za toliko plemenite krvi, prollivene uzalud sa obe strane.

Članak završava sa konstatacijom. Kakov je moralni upliv zbunjenosti na talijanske »dobrovoljce« kod Guadalajare, koji su bili poslani u pomoć španjolskim generalima, imala prisutnost i susret sa njihovom braćom, koji su govorili isti jezik, a borili su se na strani madridske vlade.

Ovim svojim člankom conte Sforza iznio je pogrešan stav talijanske vanjske politike prema austrijskim Slavenima i uzročnost te politike sa neuspjesima na fronti. Njegova dalekovidnost u uređenju odnosa Talijana i Jugoslavena bila bi mnogo više koristila samoj Italiji. Jer su njegove sugestije bile ne samo plod jasne koncepcije budućnosti već i pravog talijanskog patriotizma. — Bazirajući te odnose na stvarnosti i poštivajući (skrupulozno) načelo pravednosti i čovječnosti ne bi bilo došlo do žrtava, koje smo morali doprinijeti mi, niti neuspješnog traćenja energija sa druge strane. Moguće da onaj pravi talijanski ratnik, koji zazire od spekulativnog kombativizma ne bi bio doveden u novo razočaranje iza Kobarida, da poslije izdržanja na Plavi, kod dolaska u Istru klikne: »Pa što smo ovdje našli? Slavi e sassi!« Slaveni i kamenje su u Istri našli, a to i ostaje.

Incident na meji in aretacije

Trst, avu. 1937. Italijanski listi poročno o nekom čudnom incidentu, ki se baje odigral na državni meji pri Podbrdu.

Pretekli teden so finančni stražniki presenetili 24-letnega Avguštna Bizjaka in 37-letno Marijo Bizjakovo, oba iz Grahovega, ter 29-letnega Ludvika Rakarja, ko so hoteli prekorati mejo, »da bi se tam sestali z nekaterimi neznanimi osebam na jugoslovanskem ozemlju«. Kljub pozivom finančne straže se niso ustavili, temveč prešli na jugoslovanski teritorij. Istega dne pa so se vrnili in

prav isti finančni stražniki so jih zopet presenetili. Finančni straži Marturanu se je celo posrečilo, da je ustavil Bizjaka, ta pa se mu je uprl in oba sta se zvalila po strmem pobočju. Pri tem je Marturan udaril ob kamen in obležal v nezavesti. Bizjak je uporabil priliko in zbežal. Marturanu so priskočili na pomoč njegovi tovariši in so ga spravili v neko hišo v bližini. Proti Bizjaku in ostalima dvema, ki so vsi utegnili zbežati, je bila vložena tožba radi nasilja proti javnim organom in radi nedovoljenega prestopa državne meje.

Graditev obmejne kasarne

Št. Peter na Krasu, avgusta 1937. (Aglis) — V snežniških gozdnih revirjih zidajo spet novo poslopje, in sicer v Leškovi dolini, ki je tik ob meji. Nova kasarna je najbrže namenjena obmejnim stražnikom, ki jih je tod vsepolno.

BUZETSKI KARABINJERI ISPITUJU PONOVNO SVE SUMNJIVE

Buzet, avgusta 1937. — Pred mjesec dana je buzetska tenenca karabinjera pozvala sve one koje ima u crnoj knjizi u kasarnu. Tamo su ih ispitivali kako i od čega žive, a naročito gdje su služili vojsku u Austriji, kada i u kojim jedinicama i gdje su ratovali.

TEŠKE NESREĆE U KRAPANJSKOM RUDNIKU

U rudniku u Krapnju se događaju svakog dana nesreće. Italija nastoji iskoristiti rudnik do maksimuma, a vlasnici rudnika nastoje izvući što veću dobit, pa ne ulažu ništa u osiguranje rudnika i rudara. Postoje propisi o načinu osiguranja, ali ih se nitko ne drž. Glavno je izvući što više ugljena i što više dobiti, a da li će stradati par rudara više ili manje, zato nikoga glava ne boli.

Tako je ovih dana teško nastradao 23 godišnji mladić iz Nove Vasi kod Poreča, Anton Janko Antonov. Na njega se odronio mlaz ugljena, razbio mu je lubanju i ozlijedio mu hrptenjaču. U vrlo teškom stanju prenesen je u bolnicu i sumnja se da će ostati u životu.

Istog dana je zatrpao materijal i rudara Kravonju Josipa, nastanjenog u novonodignutom rudarskom naselju Arslia. On se izvukao lakšim ozljedama, ali je ipak morao za dvadesetak dana u bolnicu.

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Tudi velike tržske kavarne so naročile slovenske in hrvatske časopise, ker vidijo, da jim je to nujno potrebno za njihove klijanje.

— Z velikimi svečanostmi so proslavili 21. letnico vkorakanja italijanskih čet v Gorico dne 8. avgusta.

— 23. regiment pešcev je imel pretekli teden velike vaje na Krnu.

— V juliju t. l. je padlo v Afriki 43 vojakov in oficirjev. V istem času je umrlo 79 delavcev. Med njimi so: Basa Pavel iz Il. Bistrice, Klarič Franc iz Oprtija ter štirje delavci iz Beneške Slovenije.

— V Trstu je bilo v preteklem mesecu prodanih oz. kupljenih 69 stavb in zemljišč v skupnem znesku 4.067.940 lir. Od tega odpade na mesto 26 stavb in zemljišč v vrednosti 2.862.333 lir. Za največji znesek je bila prodana hiša v ul. Graz. Ascoli in sicer za 820.000 lir.

— V goriški pokrajini so premestili vsega skupaj 53 učiteljev in učiteljic.

— Kakor vsako leto, tako se tudi letos vršijo velike pomorske vaje v Tržaškem zalivu nekako od Devina do Pirana in je zaradi tega precej oviran promet posebno popoldne in zvečer.

— G. Ivan Bidovec je bil imenovan za župnega upravitelja v Hrenovicah na Krasu.

— Zaradi splava sta bili aretirani Ana Frančeskin, stara 24 let iz Mirna in njena mati Rozalija Strosar iz Trnovca.

— Neznani avtomobilist je hudo ranil 30letno Pavlo Abram iz Solkana. Dobil je težje notranje poškodbe.

— Goriška reševalna družba »Croce Verde« je v prvih šestih mesecih t. l. prepeljala v bolnišnico 191 ponesrečenec, od teh 1.184 brezplačno. Rešili avtomobili, ki so last društva, so prevozili 31.043 km.

— Goriški prefekt Orazi je obiskal Kostanjevico na Krasu, Opatje selo, in Temnico.

— Po fašistični statistiki so poslali goriški delavci iz Afrike svojcem od začetka pa do danes 2.887.627 lir.

— 19 letni Srebrni Franc se je udeležil izleta s svojimi prijatelji v goriške hribe. Pri tem je hotel nabrati nekaj ciklamov in se je za to povzpela na strmino, kjer mu je spodrsnilo. Po sreči pa je padel na neko drevo, ki ga je zadržalo, da ni padel v prepad. Pri tem je zadobil težko rano nad ušesom.

— Goriška kvestura je aretirala 29 letnega Oskarja Saksido.

— Goriška kvestura je kaznovala Marijo Lutman, lastnico kavarne »Verde«, ker je v odsotnosti prepustila vodstvo kavarne Mariji Rusjan, ne da bi ji izposlovala tozadevno dovoljenje.

— Josip Špacapan, Franc Mervič in Venceslav Špacapan, vsi iz Ozeljana so bili obsojeni vsak na 100 lir pogojno, ker so kopali staro železo v zasajenem državnem gozdu v Panovcu.

— V bližini Renč na odprtem polju so našli mrtvega Josipa Vičiča, starega 40 let. Vzrok smrti ni znan.

— Kaznovali so Josipa Drufo, starega 67 let, ker je trpinčil živali.

— Električna družba v Brdih je javila karabinerjem, da so neznanči ukrali okrog 700 m bakrene žice v bližini Dolenjega. To je že tretja tatvina te vrste.

— 8. avgusta se je vršilo veliko romanje na Višarje, ki ga je organizirala župnija v Medani. Romanja je je udeležilo mnogo ljudi iz vse soške doline.

— V tržaški prosti luki se je zgodila težka nesreča, ki je zahtevala smrtno žrtev. 33 letni Čermelj Josip iz Rojana, je hotel pred hangarom št. 24 preiti med vagoni na drugo stran tira. V istem trenutku pa je potisnila vagono lokomotiva in Čermelja so zmastili odbijali vagonov. Prepeljan je bil v bolnišnico, kjer je kmalu nato umrl.

— Iz Rusije se je vrnil po 23 letih ujetništva bivši avstrijski vojak Silvester Godina iz Škedenja pri Trstu. Leta 1914 so ga Rusi ujeli na galski fronti.

— Legionar Faletič Ignac letnika 1913 iz Ravni pri Livku je dobil vojaški križec za hrabrost pri osvajanju fašističnega imperija. Martinčič Karel iz Idreškega je dobil vojaško odlikovanje, ker se je junaško boril v Abesiniji. Vojaški križec je dobil tudi Hrast Ivan iz Livka.

— Sodišču je bil predan Josip Perše-lja, star 20 let, iz Kojškega, ker je zbežal v Jugoslavijo.

— Na 1. leto zopora pogojno je bil obsojen Ludvik Krapš iz Idrije, ker ni prišel na nabor.

— V Podkraju so našli mrtvega na seniku 21 letnega Josipa Sajovca. O vzroku smrti ni ničesar znanega.

— 15 oseb iz Bil je bilo naznanjenih oblastem, ker so kopale na zemljišču industrijalca Mozetiča Josipa in iskale staro železo.

— Zaradi tihotapstva žganja je bil prijavljen oblastem Beguš Rudolf iz Rut pri Grahovem.

— 5 mesecev zapora in 500 lir denarne kazni sta prejela Anton Mužina, star 29 let, iz Gorice, in Emil Komel, star 26 let, iz Romansa, ker sta nameravala okraštiti gostilničarko Katarino Rožič.

— 500 balil in malih Italijank so poslali na mladinska letovišča v Gratež in Črni vrh.

VIJESTI IZ JULIJSKE KRAJINE

ANTON CAHARIJA OPROŠČEN

Reka, avgusta 1937. (Agis) — Tu je bila 29. julija razprava o zadevi pred časom aretiranega Antona Caharije, bistrškega računovodje, ki je bil aretiran in odpeljan v tukajšnje zapore. Kot je naš list že poročal, je bil obdolžen nepoštenosti pri ravnanju z občinskimi denarjem in kraje nekih dokumentov.

Vsa obdolžitve se je takoj vsakomur, ki je poznal razmere na bistrški občini in pa aretiranega Caharijo zdelo, da visi le nekam preveč v zraku. Zato je bil vsak prepričan, da je to samo obdolžitev, brez vsakršne dejanske podlage in da bo Caharija spet nova žrtev laških kapric. Vendar se je vsa stvar pred sodnijo lepo iztekla in Caharija je bil oproščen vsega, kar mu je obtožnica predbacivala. Na razpravo je bilo pozvanih nad 40 prič, ki so vse, bodisi Italijani ali pa Slovenci izrazile svoje mnenje v korist obtoženca. Med drugimi pričami je bil tudi zadnji slovenski župan v Ilirski Bistrici Anton Ličan, ki je poznal Caharijo kot pridnega in vestnega občinskega tajnika, ki si ni nikdar prisvojil občinske lastnine niti za stolinko, čeravno je bil dejanski gospodar vsega. To je tudi izjavil pred sodiščem. Ravno tako povoljno in pohvalno se je izrazil o obtožencu tudi bivši podežela Karel Ognibene, ki je Caharijo pohvalil kot pridnega in vseskozi vestnega ter zaupanja vrednega uradnika. Tudi vse ostale priče niso vedele prav ničesar povedati kar bi obtoženca obremenjevalo. Takoj po razpravi je bil spuščen na svobodo, sodniki so mu priporočali, da nastopi službo takoj, občinskemu podežlatu, dr. Bordonu pa, ki je zastopal občinsko upravo kot tožiteljico, da mora

Caharijo sprejeti takoj v službo, mu poravnati škodo in stroške, izplačati plačo za čas, ko je bil v zaporu ter proti njemu postopati tako, kot se postopa s poštenim človekom. Namignili so mu tudi, da imajo sicer še dovolj prostora v zaporu.

Tako je bilo vsaj enkrat dano naše-mu človeku popolno zadoščenje. Enemu izmed mnogih na sličen ali drugačen način obdolženih se je posrečilo dokazati, da je nedolžen, da je pošten in vreden zaupanja bolj kot vsak od priseljencev. Naših ljudi je še malo po pisarnah občinskih in drugih uradov. Povsod so jih nadomestili s priseljenci. Le ponekod so se še obdržali in to zaradi svoje pridnosti in inteligence, v čemer se lahko kosajo z vsakim priseljencem.

Dejstvo je tudi, da se kjer so ostali naši ljudje še v občinskih pisarnah, ne dogajajo razne kraje in poneverbe kot tam, kjer so nastavili priseljence. Izjemo delajo naši ljudje le tam, in oni, ki so se spozabili, da so Slovenci in sledili obnašanju in življenju priseljencev. Toda takih slučajev ni veliko, in če so kje naredili kakšno škodo, so jo morali tudi poravnati sami ali pa sorodniki, med tem ko Italijani v takih primerih odhajajo in puščajo za seboj velike dolgove.

DRUŽINSKA TRAGEDIJA IZVANA PO FINANČNEM STRAŽNIKU

Reka, avgusta 1937. (Agis) — V Opatiji je že pred leti otvoril gostilno neki Boštjančič, doma iz Harij. Kasneje je gostilno prodal in odprl bufet v Voloskem. Imel je posebno dovoljenje, da sme prodajati tudi cigarete in tobak, kolikor gosti rabijo v lokalni, ne pa drugače. Pred dnevi je prišel v bufet finančni stražnik in zahteval od gospe, da mu proda zavitek cigaret. Ker je gospa to odklonila, je finančni stražnik skušal pridobiti ženo lastnika z različnimi pretnjami in grožnjami. Ko tudi tako ni ničesar dosegel je odšel in se vrnil s tovarišem, ki sta odvela Boštjančičevo v zapor, kjer se še danes nahaja. Ko je mož videl, da so mu ženo odpeljali in jo zaprl, se je tako močno razburil, da se je v živčni zmedenosti obesil, starejša hčerka je pa zblaznela.

Tako se postopa z našimi ljudmi danes, ko so brez vsakršne zaštite in opore. Vsakdo, ki pride in se mu slučajno zljubi, si lahko privoščiti kakršnokoli dejanje nad našim človekom, pa če je še tako divje in grozno. Italijanske oblasti pa na tako počenje gledajo z mirno dušo.

POPIS PUČANSTVA NA RIJECI ZA SLUČAJ EVENTUALNOG RATA

Sušak, avgusta 1937. — Prema objavi Riječke općine obaviti će se ovih dana na Rijeci specijalan popis stanovništva grada u svrhu ustanovljenja mjera,

koje bi se imale poduzeti u slučaju ratnih zapletaja, napadaža iz zraka i potrebe evakuiranja iz grada civilnog stanovništva.

Činovnici riječke općine običi će sa specijalnim formulirima sve kuće i od glavaru obitelji uzeti sve potrebne podatke. Tako je među ostalim potrebno da se utvrdi koliko bi se civilnog pučanstva moralo evakuirati iz grada, i da li su pomenuti u stanju da se svojim vlastitim sredstvima isele u unutrašnjost zemlje (ne dolaze u obzir veliki gradovi, lučki gradovi, strateški, željeznički, vazduhoplovni i drugi centri), ili bi se njihova evakuacija morala provesti na teret komiteta za obranu iz zraka, koji je na sebe preuzeo dužnost, da u ovom pitanju prikupi sve potrebne podatke.

Taj popis izazvao je uznemirenje u gradu, iako vlasti objavljuju da su slični popisi obavljani već i u drugim talijanskim gradovima i da to ne znači da će doći do rata.

UNISTENA LJETINA U SREDNJOJ ISTRI

Pazin, avgusta 1937. — Ove godine je padalo dosta kiše i ljetina bi bila dobra, ali za nesreću skoro uvijek je sa kišom padala i tuča, tako da je tuča uništila 70 posto vinograda. Naročito su stradala sela Kašćerka, Grdoselo, Cerovlje, Grimalda, Draguč i dio Buzeštine.

Narodu je vrlo teško, a kakova će biti zima, tog se najviše bojimo. Još da nema svih tih poreza, tasa, sopratasa i svih drugih plaćanja nekako bi se izvukli, ali ovako nas čeka teška zima, a pomoći ni otkuda.

ISTUKLI GA RADI PJEVANJA

Buzet, avgusta 1937. — Na petrovskom sajmu u Marcenigli kod Buzeta bilo je i ove godine dosta svijeta kao svake godine. Na sajmu su neki naši mladići pjevali, ali jedan pjevač je nastrado. Karabinjeri su uhvatili na sajmu mladiča Klariča iz susjednog sela Bregi i tako ga nemilosrdno natukli, da bi se i kamen zažalio. Iza toga su ga odveli u kasarnu u Sovinjak, gdje su ga držali jedan dan i kasnije pustili.

Nadodajemo da su mladići pjevali samo domaće narodne pjesme, bez ikakve političke primjese.

VOJAŠKE VAJE OB MEJI

Ljubljana, avgusta 1937. (Agis) — Vojaške manevre imaju te dneve italijanski vojak ob gornji Soški dolini in njenih grebenih, ki mejijo na naše ozemlje. Vsak dan se sliši čez mejo ropotanje strojne in brnenje zrakoplovov. Večja števila italijanskih vojakov pa prihajajo na mejo ob dolini triglavskih jezer. Dogodi se pa tudi, da reflektor italijanske vojske posveti na naše ozemlje.

V SNEŽNIŠKIH REVIRJIH NADALJUJEJO Z UTRJEVANJEM

Št. Peter na Krasu, avgusta 1937. (Agis) — Tudi letos nadaljujejo z utrjevanjem v snežniškem in zavorniškem obmejnem pasu. Gotovi predeli, poleg že utrjenih so nedostopni vsakemu civilistu, v katerih dan in noč vrtajo in gradijo. Vse dneve se sliši močne puke, ki jih povzročajo z razstreljevanjem in ropotanjem strojev. Vsi predeli, v katerih so utrbe že končane in oni, v katerih so dela v teku, so močno zastraženi.

VRTNA VESELICA ITALIJANSKIH OFICIRJEV

Št. Peter na Krasu, avgusta 1937. (Agis) — V Knežaku so priredili oficirji 8. t. m. veliko vrtno veselico, kateri je prisostvoval tudi reški prefekt, general, poveljnik fašistov itd. Naš človek nima niti za sol, kaj šele za kruh, med tem ko si ljudje te vrste lahko privoščijo take prireditve, na katerih zapravljajo na lahek način pridobljeni denar. Zgleda, ko da nameravajo s takimi veselici izzivati našega človeka, ki so ga oropali vsega, kar je imel.

EN MRTEV IN EN RANJEN ZARADI EKSPLOZIJE GRANATE

Ze zopet moramo poročati o novi nesreči z razstrelivom, ki je zahtevala novo mlado žrtev. To pot se je zgodila nesreča v Št. Mavru pod Sabotinom. 32 letni Anton Pavšič iz Gorice je našel granato in jo je hotel odpreti. Eksplozija ga je takoj ubila. Nesreča je hotela, da se je nahajal v bližini 36letni Ambrozij Krizan iz Gorice. Zračni pritisk ga je vrgel ob tla in pri tem je dobil veliko rano na glavi. Z rešilnim avtom so ga prepeljali v goriško bolnico.

AVSTRIJA ODPIRA CARINSKI URAD

Trst, avgusta 1937. (Agis) — Ze dolgo so obetali, da bo Avstrija otvorila v Trstu svoj carinski urad. Sedaj pa listi poročajo, da sta italijanski zunanji minister in avstrijski poslanik v Rimu podpisala dogovor o ustanovitvi avstrijskega carinskega urada v tržaški luki.

DOLAZAK GORIČKIH SLOVENACA U SLOVENIJU pod vodstvom nadbiskupa Margottija

Ljubljana, 19. avgusta 1937. — Jučer je došlo u Sloveniju 609 hodočasnika iz Goričke pod vodstvom nadbiskupa Margottija. — Medju njima ima nekoliko desetina Beneških Slovenaca pod vodstvom pet župnika. Sa hodočasnici ima više župnika, kao Jožef Jušić, župnik u Pečinama, Pahor Oskar, dekan iz Mirna, dekan iz Komna Kos, Česornja Anton, župnik iz Mirnika, župnik iz Podgore Stanko Stanić, skladatelj Vinko Vodopivec, župnik iz Kronberga, župnik od sv. Ignacija Pičulin i mnogi drugi.

Izletnici su oko 10 sati došli na Bled gdje su pod vodstvom nadbiskupa otišli u procesiju na otok. Tu je nadbiskupa i izletnike pozdravio prelat Slavič, koji se nalazi tamo na odmoru. Iza po sata su otišli opet na vlak za Jesenice. Na Jesenicama ih je dočekalo mnogo na roda na čelu sa pjevačkim zborom koji je otpjevao nekoliko slovenskih pjesama. Nadbiskupa i hodočasnike je pozdravio župnik Kastelic.

Iza toga je vlak otišao prema Otočama. Tu su se iskrcali. Dočekalo ih je mnogo naroda, a medju njima puno rodaka nastanjenih u Ljubljani i ostalim krajevima, koji su došli da se vide sa svojima.

Tu se formirala procesija i otišla prema zavjetnoj crkvi na Brezje. Na čelu je išao nadbiskup Margotti s nekim talijanskim svećenicima. Oni su molili latinske molitve, a narod je išao šutke iza njih. Ali kada su došli do šume, narod je počeo malo po malo moliti slovenski, a malo iza toga orila se tim krajem pobožna slovenska pjesma pjevana punim glom od naše braće iz Goričke i Benečanske Slovenije. Na Brezjama ih je pozdravio gvardijan pater Hadrijan. Iza toga je pred hodočasnike stupio nadbiskup Margotti i pozdravio slovenski, a zatim talijanski za neke talijanske hodočasnike koji su bili tamo. Naveče je bila večernja u šest sati na talijanskom, a u sedam na slovenskom. (Zašto i na talijanskom?) U osam sati su hodočasnici otišli u procesiju crkvu, a u noći je bila ispovijed.

Ujutro 19 je bila pontifikalna misa koju je prikazao nadbiskup Margotti, a u osam, su otišli na vlak i prispjevaju u Ljubljani u 9 sati.

Na kolodvoru u Ljubljani se sprema veličanstven doček braći iz Julijske Krajine.

ZOPET ARETACIJE V TRSTU IN GORICI

Trst, avgusta 1937. Pretekli teden so aretirali v Trstu privatnega uradnika Miroslava Stoparja, ki je bil pred nekaj leti konfiniran. Policijski organi so prišli kar v urad, kjer je zaposlen in se ga odpeljali na kvesturo in odtam v zapore. Zakaj so ga aretirali, ni znano.

Približno istočasno so aretirali varnostni organi v Gorici trgovca brata Breščaka. Tudi o vzroku te aretacije ni nobenih podatkov.

NARAŠČANJE CEN

Trst, avgusta 1937. (Agis) — Cene vsem vrstam blaga in živil stalno naraščajo, tako tudi mesu, ki je ponekod za časa abesinske vojne doseglo neverjetno visoke cene in ki ga niso smeli prodajati več kot po nekaj dni na teden. Te dni pa so imeli zastopniki mesarskih organizacij sestanek v Rimu, na katerem so se pogajali s fašističnim odborom za zvišanje cen mesa za 10 odstotkov. Poleg tega so napovedali, da bodo mesnice dvakrat v tednu sploh zaprte.

Na trgu se je pojavilo enotno mlo za gospodinjstvo, ki ga izdelujejo brez glicerina ter nadomestili za maščobo. Cene ostalim vrstam mila so tako poskočile, da si jih nihče več ne more privoščiti in jih ni dobili več v trgovinah.

Ponovno so se dvignile tudi cene maslu, testeninam in pa zdravilom za 3 do 5 odstotkov.

KRUŠNE MOKE PRIMANJKUJE PEKARNE BREZ KRUHA

Reka, avgusta 1937. (Agis) — Pomanjkanje živil, ki je nastopilo z abesinsko vojno občutno stopnjuje in posledice zavzemajo čim dalje večji obseg. Našega človeka je gotovo najbolj zadelo naraščanje cene moki in kar se v zadnjem času čim dalje česče pojavlja, pomanjkanje vseh vrst moke, zlasti krušne. Zaradi pomanjkanja moke ostajajo ponekod pekarnice tudi brez kruha. Trgovci so dobili ukaz, da ne smejo prodati posameznim družinam več kod 5 kg moke. Po vseh številnih bitkah, ki jih je vodil fašizem za zboljšanje tega in onega, bo moral koncem koncev italijanski človek voditi najhujšo, in sicer za kruhi!

IZ DRUŠTVA "ISTRA" U ZAGREBU

MAJKAMA I OČEVIMA OBITELJI

kao i svim onima koji imaju mogućnosti i volje da uoči zime pritegnu u pomoć našim najsiromašnijima, stavljamo na srce da niti u jednom času ne zaborave na one, koji nemaju ovdje svoje majke i svoje najbliže, a to su naši najnoviji emigranti i svi oni naši besposleni, koji su potrebni Vaše pomoći.

SVAKI KOMADICI PONOŠENE ODJEĆE, POMOĆ U HRANI ILI MA I NAJMANJI IZNOS ZA OVU NAŠU BRAČU DOBRO JE DOĆI,

pa apeliramo na sve, koji budu u mogućnosti da našim ljudima izadju u susret, da se odazovu, kada se bude među našim članovima i prijateljima povelja sabirna akcija za Socijalni otkup našega društva.

VJERUJEMO U VELIKO RAZUMIJEVANJE NAŠEG ČLANSTVA,

pa se u ime naših siromaha već unapred zahvaljuje

DRUŠTVO "ISTRA",
ZAGREB, ZERJAVICEVA 7

Nekoliko riječi našem članstvu

Molimo sve članove našeg društva da se priključe izletu koji priređuje Omladinska sekcija našeg društva u nedjelju 22 VIII o. g. na Sijeme. Polazak sa posljednje stanice tramvaja br. 14 kod Ksaverske mitnice u 6 sati u jutro. Voda puta je g. ivera.

Svi članovi društva, koji imaju potrebe raznih preporuka, molbi, kao molba za dozvolu zaposlenja, boravka itd., neka se obrate u tajništvo društva svakog radnog dana od 9-12 i od 3-8, gdje će im se u tim slučajevima ići bezuvjetno na ruku.

Članovi sa istočnog dijela grada mogu svoju članarinu uplatiti kod našeg povjerenika g. Mate Grbca, vrliara, Petrova ul. 85 ili njegovog zamjenika g. Otilija Zivulića, Nartška br. 2, koji je ujedno povjerenik omladinske sekcije našeg društva, a tamo se mogu pretplatiti i na list.

Molimo sve naše članove da točno plaćaju svoju mjesečnu članarinu i da porade u svojem djelokrugu na začinjenju svih naših ljudi.

Naši besposleni članovi, neka se prijave u društvo od 5-8 na večer kod predsjedništva, koje će im po mogućnosti izdati u susret glede namještenja.

Posnemanja vredno!

Pevski zbor društva »Jadrana« v Mariboru se je odlučio za većju propagandu naše »Istre«, ter je sklonio, da bodo podprli borbo »Istre« za šest strani s tem, da se bo naročil na list vsak član društva. O priliki turneje pa bo vsak pevec vzel seboj »Istro« za propagando našega tiska. Zbiranje naročnikov prevzame g. Kralj Marino, bivši predsednik »Nanos«. Res lepa zamisel! J.

NA OKRUŽNICU SAVEZA

o proširenju lista nisu se još javila sva društva. Molimo pretsjednike svih organizacija da čim prije odgovore, kako se ne bi ometala akcija Saveza za našu štampu.

ODLIKOVANJE

Francosko odlikovanje »La Renaissance Francaise«, reda, ki se podeljuje umetnikom in znanstvenikom se je dobil naš rojak Drago Mario Šijanec, dirigent radio-studia. Čestitamo! — (Agis)

U FOND "ISTRE"

Zafred Josip — Osijek Din 6.—
U prošlom broju objavljeno Din 41.018.60
Ukupno Din 41.024.60

TESLA I MARCONI

Zagrebačka »Nova Rijeka« donosi ovaj članak prigodom smrti Guglielma Marconija:

Umro je Marconi.

Talijanska štampa, u ogromnim nekrolozima, kojim je popratila Marconijevu smrt, u razmatranjima o njegovom radu na polju radiotelegrafije i radiotelefonije — spomenula je — kao prethodnike i radnike na istom polju — Faradaya, Hertza, Maxwella, Branlyja, čak i Popova samo nije spomenula na nijednom jedinom mjestu — Nikolu Teslu.

Zašto?

Evo zašto:

Utvrđena je naučna istina, da je Nikola Tesla — osim ostalog — tvorac fundamentalnih izuma na kojima počiva sva radiofonija. Da nema Teslina djela na tom polju — po onome što su svi drugi dali — radiotelegrafija i telefonija ne bi uopće postojala.

U radio prenosima Tesline su visokofrekventne struje; Teslin je plan antena i veze sa zemljom; Teslini generatori i oscilatori; Teslin princip rezonancije strujnih krugova; Teslini neprekidni slabo prigušeni talasi; Tesline rotacione varničare (rotierende Funkstrecke); Teslini rotacioni oscilatori; Teslini promjenljivi kondenzatori za reguliranje kapaciteta; Teslin princip labavog vezivanja, upotreba prokuhanog ulja kod regulatora itd. itd.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

VELIKA AKTIVNOST DRUŠTVA „TABOR“ V LJUBLJANI

Idejni tečaj za vse emigrantske organizacije

Ljubljana, 16. avgusta 1937. Dne 18. julija t. l. je priredilo društvo Tabor na vrtu bivšega hotela »Tivoli« svojo vrtno veselico združeno z nastopom pevskega zbora pod vodstvom pevovodje g. Boštjančiča. Prireditelj je v vsakem oziru prav lepo uspešna. Sodelovala je godba »Zarja«, ki je odigrala tudi več koncertnih komadov, pevski zbor pa je odpel štiri pesmi. Posebno pozornost je vzbudil nastop pevskega zbora, ki je žel obilo priznanja, pevovodji pa so pevci poklonili lep šopek cvetja. Čisti dobiček je bil namenjen potrebam društvenega prenočišča, ki se temeljito popravlja in izpopolnjuje. Istemu namenu, predvsem pa nabavi novih odej, je namenjen tudi čisti dobiček društvene prireditve, ki bo v soboto 2. oktobra t. l. v veliki dvorani sokolskega doma na Taboru. Društvo izreka svojo najiskrenjejšo zahvalo vsem, ki so pripomogli na katerikoli način, da je prireditelj uspešna, predvsem pa darovalcem dobitkov za srečolov, damam, ki so poklonile pecivo in vsem, ki so se prireditve udeležili. Prav vse naproša društvo tudi za nadaljno pomoč.

Teden dni po prireditvi se je vršil pri Medvodah celodnevni emigrantski tabor združen s prosvetnim tečajem. Tabora so se udeležile poleg ljubljanskih tudi vse gorenjske emigrantske organizacije. Dopoldanski prosvetni tečaj je bil izpolnjen s tremi predavanji. Politično sliko Evrope, posebno srednje Evrope in Sredozemlja je zelo točno in izčrpno podal tov. dr. Vrčon. O gospodarstvu na splošno in o gospodarskem stanju posameznih evropskih držav je govoril tov. prof. Rudolf. Socialno plat svetovnega življenja bi bil moral podati književnik g. Ivo Grahor, ki pa je bil v zadnjem trenutku nujno zadržan. O položaju v Juljski Krajini in o emigrantskih problemih pa je končno spregovoril tov. dr. Čermelj.

Po predavanjih je bilo skupno kosilo na prostem, nakar je sledila prosta zabava, to je drugi del tabora. Razvilo se je veselo in prijetno tovariško raspoloženje ob petju, pogovorih, kopanju in nogometu. Žal, da je to prijetno raspoloženje prekinila velika nevihta, ki je udeležence prežgodaj razgnala.

Slični in pogostejši tabori in tečaji

so našemu življu in pokretu nujno potrebni. Le tako bomo dali dobro in solidno podlago emigrantskemu pokretu in razčistili mnogo nejasnosti v našem programu. Tudi vzgojni in prosvetni pomen takih prireditev je zelo velik, prav tako tudi družabni, saj se spoznavajo rojaki, ki prebivajo v raznih krajih Slovenije. Zato je samo pozdraviti namen »Tabora«, da bo prirejal vsako leto take tabore na prostem. Letošnji prosvetni tečaj je bil samo informativnega in splošnega značaja, prihodnje leto pa bo obravnaval posamezne probleme bolj podrobno.

V notranje društvenem življenju moramo omeniti dvoje važnih predavanj, ki sta bili zadnji mesec. Prvo je bilo predavanje tov. dr. Čermelja o smernicah manjšinske zaštite s posebnim ozrom na prilike in položaj naše manjšine v Juljski Krajini in o letošnjem manjšinskem kongresu v Londonu. Drugo pa je bilo predavanje g. Vekoslava Bučarja o utislih s potovanja po Bolgarski. Predavatelj je predvsem poudarjal nujnost ustvaritve Velike Jugoslavije od Jadrana do Črnega morja. V istem smislu je spregovorila tudi Bolgarskinja gđ. Ivkova, ki je pozdravila našo emigracijo in izrazila željo naj bi se tudi naši kraji čimprej združili z močno in veliko Jugoslavijo. Obe predavanji sta bili hvaležno sprejeti od številnih članov in prijateljev, ki kljub poznemu poljetju redno in točno obiskujejo sestanke in predavanja.

Dne 12. septembra bo za vse emigrantske organizacije v Sloveniji idejni tečaj. Na dnevnem redu bodo štiri predavanja in sicer:

»Dolžnosti edinice in posameznikov napram Juljski Krajini glede na sedanjí položaj«, predaval bo tov. dr. Čermelj.

»Naše vprašanje z ozirom na zunanje politične položaje«, tov. dr. Vrčon.

»Odnos emigracije do domačinov«, tov. Drago Pahor.

»Emigracija in njeno stališče do notranje političnega položaja«, tov. dr. Dekleva.

Tečaj bo v društvenih prostorih. Vse organizacije naj pravočasno sporočijo število in imena udeležencev.

SMRT NARODNEGA DELAVCA

V LJUBLJANI JE UMRL ANTON GRMEK

V soboto popoldne so pokopali v Ljubljani upokojenega mestnega učitelja iz Trsta g. Antona Grmeka. Anton Grmek je bil doma od Sv. Ivana pri Trstu, kjer se je rodil 11. feb. 1868. Že kot 19letni mladenič, je po dovršenem učiteljskem v Kopru nastopil učiteljsko službo v Šklednju in Rojanu, nato pa je služboval celih 35 let v svojem rojstnem kraju Sv. Ivanu pri Trstu. Upokojen je bil 1925. Pokojni je bil na glasu kot izvrsten učitelj, a tudi kot dober izvenšolski delavec ter zaveden in odločen Slovenec. Sodeloval je pri vseh narodnih kulturnih in nacionalnih organizacijah. Bil je predsednik »Gospodarskega društva«, ki je med drugim zgradilo Narodni dom pri Sv. Ivanu, katerega so kasneje zažgali fašisti in kjer se danes nahaja fašistično društvo »Quis contranos?«. Več let je bil predsednik učiteljskega društva za Trst in okolico, pozne-

je pa predsednik »Zveze slovenskih učiteljskih društev v Juljski Benečiji«. Do zadnjega je bil tudi zvest član Sokola, katerega večletni starosta je bil. Ker se je vsestranko udejstvoval je postal zelo upliven v tržaških pa tudi preko Trsta v istrskih kraških in goriških organizacijah. Zlasti je bil udan svoji stanovski organizaciji, v kateri je bil nepogrešljiv zlasti kot udan in zaželen družabnik. Odlikoval ga je kremenit značaj, a njegova stasita in krepka postava sta mu kljub milini, dajala izrazu odločnosti in neuklonljivosti. Ko je šel v pokoj, je vzel začasno v najem večje posvetstvo na Goriškem, kjer se je posvetil zlasti vrtarstvu in sadjarstvu. Pred leti pa se je preselil v Ljubljano k svojim otrokom, kjer ga je bolezen priklenila za dolgo na posteljo. Z njim je legel v grob zopet eden izmed važnih kulturnih in političnih delavcev naše preteklosti. (Agis).

Žalost u kući Luje Juričića

Našeg saradnika Luju Juričića, činovnika Ljubljanske kreditne banke u Novom Sadu, zadesila je teška nesreća. Umrla mu je nakon dužeg bolovanja, supruga Erna rođ. Katičić u 31 godini života. Pokojnica je kći poznatog narodnog borca u Puli g. Ivana Katičića, koji je u svim našim narodnim borbama u Puli i ostaloj južnoj Istri stajao uvijek neustrašiv u prvim borbenim redovima.

Pokojnica je preminula u nedjelju, a pokopana je u Novom Sadu u utorak uz veliko učešće Istrana i ostalih prijatelja.

Drugu Luju, roditeljima, bratu i sestrama izrazujemo i ovim putem naše bratsko saučesće, a pokojnici bila laka zemlja.

SMRT STAROG PRIJATELJA ISTRE

Split, avgusta 1937. — U Kučićima kod Omisa umro je u dubokoj starosti pop Mijo Tomasović. Bio je nesalomljivi glagoljaš, jedan od one stare garde dalmatinskih popova glagoljaša, koji su budili narodnu svijest u Dalmaciji.

Pokojni pop Mijo bio je velik prijatelj Istre. Prije rata je neumorno propagirao Družbu sv. Ćirila i Metoda, a najbolje ilustrira njegov rad činjenica da je

u svojoj župi bio zaveo narodni pored za Družbu. On je taj pored kupio svake godine na dan sv. Ćirila i Metoda, a iznosio je 2 pare na glavu.

Preko zadarskog »Narodnog lista« zavarao je da se taj pored uvede u sve krajeve. Slava popu Miji Tomasoviću!

V Mariboru je umrla 8. t. m. naša rojakinja Katarina Šeber rođ. Bizjak, doma iz Postojne.

V Mariboru je umrla dne 10. avgusta naša rojakinja Nabergoj Franciška, rođena Košuta, vdova po car. revizoru.

V Ljubljani je umrl dne 31. julija naš rojak Andrej Volčič, sluga Pokojniškega zavoda.

Pokojnim naj sveti večna luč, prizadetim naše iskreno sožalje! — (Agis)

STRAŠNA ŽELEZNIŠKA NESREĆA

Dne 8. avgusta se je zgodila na železniški prelazu pri St. Petru pri Gorici strašna nesreća. Vlak, ki vozi med obema postajama, med centralno in svetogorsko, je povozil na železniškem prelazu v St. Petru 65 letnega Andreja Mavriča stanjujočega v Vrtojbi. Kako se je zgodila nesreća, še ni ugotovljeno. Truplo, ki je bilo strašno razmesarjeno, so zastražili karabinerji, dokler ni prišla komisija, nakar so pok. Mavriča prepeljali na centralno pokopališče.

ANTONU GRMEKU

Tako se redi naša stara vrsta,
ki bil si vodja ji za teške dni,
ko meril si sovražnikom moči
na vročih tleh Gorice smo la Trsta.

Kje pa je danes tista volja čvrsta,
ki lila je od Tebe v našo kri?
Kje tiste dobre, stroge so oči?
Mar naj vse vzame nam ta črna krsta?

O vem: Ko vsi govorniki ob jami
izročijo poslednje Ti pozdrave,
in zapoje Ti pevci »Nad zvezdami«

ter bodo le tlom vsem nam klonile glave
Ti sam boš večno isti vstal pred nami:
»Fantje, v boj! Naprej zastava Slave!
JANKO SAMEC

Marconiev — prenos energije bez žica: sa lahte Elektra iz Genove zapalio je u Australiji lampu na izložbi. Odmah drugi dan pokazalo se, da je to mogao da učini svaki radio amater — sa kratkim radio talasom ukopčao relej i sidnejskom strujom zapalio lampu. Naučenjaci su se sažaljivo osmehivali.

Ima pravo »Times« kad kaže u svom nekrologu da Marconieva slava počiva na plećima giganata.

Marconi je bio i fašist, član velikog fašističkog savjeta. Na to je bio vrlo ponosan.

Sa bolonske radio stanice pročitan je poslije smrti njegov govor, koji je za otvaranja stanice bio napisao. U niem između ostalog kaže:

»U inostranstvu u prošlosti bili su naviknuti da gledaju naš narod, kako salazi na ulicu razdijeljen na stranke neprijatelje reda i discipline, u međusobnoj borbi.

Danas inostranstvo, preko radia, otkriva disciplinirano čutanje talijanskog naroda.

koji izlazi na ulicu da sluša jedan jedini glas: nama najdraži glas Duceov, koji kazuje drugim narodima, čvrstu odluku naše zemlje, da napreduje radom, mirom, a ako je potrebno i silom.

Sve kad i ne bi bilo naučnih fakata, samo ova riječ dokazuje da Marconi nema ništa zajedničko sa radiofonijom, veličanstvenim otkrićem koje čovječanstvu treba da služi baš za povezivanje u jedno, za približavanje i upoznavanje i prosvjetčavanje — a tim najviše za mir.

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra«, Masarykova 28a, II. broj telefona 67-80. — Za uredništvo odgovara IVAN STARI, Zvonimirova ulica 48, III. kat. — Tisak: Stećajina Jugoslovenske štampe d. d., Zagreb, Masarykova ulica broj 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Ilica broj 131.